

An Analysis of the Potentials of Departments in Faculty of Humanities in Terms of Social Responsibility¹

Article Type: Research

Isa Zamaniyan *

Mohammadreza
Yousefzadeh Choosari

Mohamad Reza Kolahi

Corresponding Author: PhD in curriculum development, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

E-mail: esa_zam@yahoo.com

Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Humanities, Bu- Ali Sina University, Hamadan, Iran. E-mail: nimrooz@basu.ac.ir

Assistant Professor, Department of Cultural Sociology, Institute for Cultural, Social and Civilization Studies, Tehran, Iran. Email: kolahi@iscs.ac.ir

Abstra

Objective: This study aimed to identify the capacities and potential capabilities of the university departments of the Faculty of Humanities in the field of social responsibility.

Method: Employing a case study design, the research population consisted of all heads of university departments at Hamedan Bu-Ali Sina University. Using criterion-based sampling and the principle of data saturation, nine participants were selected. Data were collected through semi-structured interviews and were analyzed using thematic analysis. Data credibility was ensured through member checking and external auditing, while the validity of the findings was confirmed using the CVR method.

Results: The results indicated that the capacities and potential of the educational departments regarding social responsibility include: responding to the needs of the local community; constructive collaboration with civil institutions and NGOs in addressing social needs; efforts to realize a green university; facilitating education for students with special needs; strengthening Islamic-Iranian identity; embracing and respecting multiculturalism; promoting theme-based education; preparing learners to adapt to continuous changes in all dimensions of life; advancing borderless and citizenship education; linking academic research with local community needs; expanding and disseminating knowledge; producing and developing indigenous theories; facilitating voluntary and charitable activities; promoting ethical management; nurturing thoughtful, critical, and efficient students; enhancing faculty knowledge in the field of university social responsibility; focusing on methods and tools for innovative teaching and learning; and creating motivation for active participation in the field of university social responsibility

Conclusion: Ultimately, it can be stated that addressing the emerging issues and challenges of society requires identifying the capacities and capabilities of academic departments in the realm of social responsibility. Such an endeavor holds the promise of a brighter future for the sustainable development of society.

Keywords: university social responsibility, academic departments, humanities, capacities and capabilities

1. The current article is taken from a research project plan " An Analysis of the Capacities and Potentials of Humanities Faculty Departments in the Field of Social Responsibility" which was conducted in the Institute for Social and Cultural Studies in 2025.

بررسی قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی^۱

نوع مقاله: پژوهشی

عبسی زمانیان *

نویسنده مسئول: دکتری برنامه ریزی درسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
رایانامه esa_zam@yahoo.com

محمدرضا یوسف‌زاده

 چوسری

استاد گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.
رایانامه nimrooz@basu.ac.ir

محمدرضا کلاهی

استادیار گروه جامعه‌شناسی فرهنگی، موسسه مطالعات فرهنگی، اجتماعی و تمدنی، تهران، ایران.
رایانامه kolahi@iscs.ac.ir

چکیده

هدف: هدف پژوهش حاضر شناسایی ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی بود.

روش: این پژوهش با شیوه مطالعه موردی انجام شد. میدان پژوهش شامل کلیه مدیران گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا همدان که به روش ملاکی و قاعده رسیدن به حد اشباع داده‌ها، ۱۰ نفر به‌عنوان مشارکت‌کننده انتخاب گردیدند. ابزار مورد استفاده مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده گردید. اعتبار داده‌ها از طریق بازبینی اعضا و ممیز خارجی تعیین و اعتبار یافته‌ها با استفاده از روش CVR مشخص گردید.

نتایج: نتایج نشان داد ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی شامل، پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه محلی، تعامل سازنده با نهادهای مدنی و سمن‌ها در حوزه نیازهای اجتماعی، تلاش برای تحقق دانشگاه سبز، توجه به تسهیل آموزش برای دانشجویان با نیازهای ویژه، توجه به توسعه هویت اسلامی-ایرانی، پذیرش و تکریم اصل چند فرهنگی، توسعه آموزش تم‌محور، تربیت فراگیرانی سازگار با تغییرات مستمر در کلیه ابعاد زندگی، توجه به توسعه آموزش بدون مرز، توجه به توسعه آموزش شهروندی، توجه به پیوند تحقیقات دانشگاهی با نیازهای جامعه محلی، تأکید بر گسترش و اشاعه دانش، تولید و ابداع نظریه‌های بومی، تسهیل فعالیت‌های داوطلبانه و خیرخواهانه، ترویج مدیریت اخلاق‌مدار، پرورش دانشجویانی فکور، نقاد و کارآمد، تلاش در جهت دانش‌افزایی، اساتید در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه، توجه ویژه به توسعه روش‌ها و ابزارهای نوین یاددهی-یادگیری و ایجاد انگیزه برای مشارکت فعال در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه، می‌باشد.

نتیجه‌گیری: درنهایت می‌توان بیان نمود که پرداختن به مسائل و چالش‌های نوظهور جامعه، مستلزم شناسایی ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گروه‌های آموزشی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌باشد، چنین کوششی نویدبخش آینده‌ای روشن‌تر برای توسعه پایدار جامعه است.

واژه‌های کلیدی: دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی، گروه‌های آموزشی، علوم انسانی، ظرفیت‌ها و قابلیت‌ها

^۱ مقاله حاضر برگرفته از طرح پژوهشی «واکاوی ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی» است که در سال ۱۴۰۴ در پژوهشکده مطالعات اجتماعی و فرهنگی انجام شده است.

مقدمه و بیان مسئله

جهانی‌شدن چیزی بنام پویایی را با خود به ارمغان آورده است؛ پدیده ایستا نمی‌تواند در این دنیای دینامیک به حیات خود ادامه بدهد پس ناچار است تنوع را بپذیرد و با تنوع به سر ببرد (Zamanian, 2023). در بافت در حال تغییری که با جهانی‌سازی فعالیت‌های اقتصادی و گسترش آموزش عالی نمایان شده است. آموزش عالی به یکی از دغدغه‌های اجتماع تبدیل شده است (Allami, Khorasani, Kamali & Shiroodi, 2019)، در چنین شرایطی، انتظار از دانشگاه این است که در خصوص رابطه با جامعه تجدیدنظر اساسی کرده و در رفع و کاهش نیازها و خلأهای فرهنگی و اجتماعی همپای تولید علم و دانش در سطح جامعه حضور یافته و از طریق آموزش، پژوهش و خدمت به جامعه، نقش مهمی در ایجاد سرمایه انسانی، تقویت پژوهش و نوآوری و کمک به توسعه اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست‌محیطی ایفا نماید (Farnell, Veideman & Westerheijden, 2020; Godonoga, Cláudia & Sarrico 2019). دانشگاه‌ها مأموریت دارند انسان‌های فرهیخته، با توانایی حل مشکلاتی مانند فقر، آلودگی‌های زیست‌محیطی، نابرابری، آسیب‌های اجتماعی و غیره بر اساس عدالت، تربیت نمایند (Lukovics & Zuti, 2017). بی‌شک دانشگاه، بدون توجه به جامعه و مسائل آن و احساس مسئولیت و تلاش برای حل آن‌ها، موجودیتی بی‌خاصیت است. اگر علم حاصل از دانشگاه نتواند در خدمت جامعه باشد و از آلام و رنج‌های آن بکاهد، بر آرامش و آسایش آن بیفزاید، اندیشه و اخلاق متعالی را دامن زند و صلاح و سعادت جامعه و راه رسیدن به آن را نمایان سازد، چنین دانشگاهی به تدریج مرجعیت و اعتبار خود را در جامعه از دست خواهد داد. تحقق این امر نیز بدون مسئولیت‌پذیری اجتماعی میسر نخواهد بود در واقع دانشگاه با روحیه مسئولیت‌پذیری است که می‌تواند اثرگذاری خود را در جامعه محقق سازد (Zolfaqarzadeh & Cham Asemani, 2024).

دانشگاه‌ها تاکنون نسل‌های مختلفی را پشت سر گذرانده‌اند و هریک از این نسل‌ها با حفظ کارکردهای نسل پیشین، وظایف و کارکردهای جدیدی را نیز پذیرفته‌اند (Asgari, Khorsandi Talaskuh & Ghiyasi Nodoushan, 2023). دانشگاه در نسل اول آموزش محور، در نسل دوم پژوهش محور (Bosquez-Aguilar, 2022)، در نسل سوم بر تعامل صنعت و دانشگاه و در نسل چهارم بر نقش کارآفرینانه و مأموریت سوم تأکید دارند (Sheikhi, Hoveida & Moghtadaie, 2025). با گذار به اقتصادهای مبتنی بر دانش، آموزش عالی به عاملی محرک برای توسعه اقتصادی و اجتماعی تبدیل شده است. در کنار آموزش با کیفیت بالا و تحقیقات عالی، مسئولیت اجتماعی به جنبه‌ای مهم از پاسخ‌گویی و مشروعیت دانشگاه‌ها تبدیل شده است (Godonoga & Sporn, 2023). در زمینه دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی تعاریف مختلفی توسط صاحب‌نظران ارائه گردیده است. از نظر سورینو - گونزالس^۱ و همکاران (۲۰۲۵) دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی نهادی است که فراتر از وظایف سنتی آموزشی و پژوهشی به تأثیرات اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی فعالیت‌های خود توجه دارد، این نسل از دانشگاه متعهد به ترویج عدالت اجتماعی، پایداری، مشارکت مدنی و پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه می‌باشد. آربیتو مامانی^۲ و همکاران (۲۰۲۵) مسئولیت اجتماعی دانشگاه را مجموعه‌ای از سیاست‌های مدیریتی یکپارچه، به‌منظور توسعه مجموعه‌ای از اقدامات که روابط دانشگاه با جامعه را بهبود بخشیده و مسئولیت خود را در قبال همه ذینفعان (کارکنان اداری، اساتید، دانشجویان و کارکنان اداری و غیره) به انجام می‌رساند تعریف نموده‌اند. شارما و شارما^۳ (۲۰۱۹) مسئولیت اجتماعی دانشگاه را مانند یک نقشه راه دانسته که مؤسسات آموزشی عالی از طریق تحقیق، آموزش و فعالیت

1. Severino-González
2. Arbieto Mamani
3. Sharma & Sharma

عمومی در رفاه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه خود، سبب ایجاد تغییر می‌گردند. از نظر گومز، نوویرا، و برنابل^۱ (۲۰۱۸) مسئولیت اجتماعی دانشگاه به مدیریت شفاف فرآیندهای اداری، آموزشی، اجتماعی و شناختی اطلاق می‌گردد که توسط مراکز آموزش عالی صورت می‌گیرد. جفری و راتو^۲ (۲۰۱۴) دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی را پیاده‌سازی مجموعه از اصول و ارزش‌ها با پیروی از اصول اخلاقی، احترام به محیط‌زیست، تعامل اجتماعی، مدیریت خوب و ارتقاء ارزش‌ها و ارائه خدمات اجتماعی تعریف نموده‌اند. از نظر ذولفقار زاده و چم آسمانی (۱۴۰۳) مسئولیت اجتماعی دانشگاه عبارت است، تعهد اخلاقی و حرفه‌ای دانشگاه نسبت به توسعه جامعه از طریق آموزش، پژوهش و مشارکت در حل مسائل جامعه است که این تعهد مسئولانه شامل توجه به نیازهای جامعه، توسعه ارزش‌های شهروندی و بهبود رفاه جامعه مبتنی بر اصول ارزش‌های اخلاقی و توسعه پایدار می‌باشد. هدف اصلی از این مسئولیت ارتقای سودمندی اجتماعی دانش و در نتیجه کمک به بهبود کیفیت زندگی می‌باشد (Salimi, & Kabiri-Nasab, 2022). از آنجایی که پیشرفت و جهش علمی هر دانشگاهی به‌عنوان یک سیستم پیچیده نیازمند فهم تنوع موجود در آن، برای ایجاد فضایی مساعد به زایش خلاقیت‌های فردی و گروهی است (Yamani Douzi Sorkhabi, 2024)؛ بنابراین، دانشگاه در مسیر تدوین و پیاده‌سازی استراتژی مسئولیت اجتماعی خود در رابطه تنگاتنگی با عناصر کلیدی‌اش اعم از استادان، دانشجویان، پژوهشگران و کارکنان، می‌باشد. تردیدی نیست که ایفای نقش‌های چندگانه دانشگاه، بیش از همه بر عهده اعضای هیئت علمی و بخصوص مدیران گروه‌های آموزشی به‌عنوان محوری‌ترین هسته دانشگاه می‌باشد (Kaykha & Abili, 2020).

گروه‌های آموزشی به‌عنوان کوچک‌ترین بخش دانشگاهی و بارزترین بخش از ساختار تشکیلاتی دانشگاه‌ها که موفقیت، پیشرفت و کارایی دانشگاه‌ها به عملکرد آن‌ها وابسته است و عملکرد اثربخش در سطح گروه‌های آموزشی دانشگاه‌ها مهم‌ترین منبع و کلید بهبود کارایی دانشگاه‌ها و نظام آموزش عالی می‌باشد (Safari Farfa, Abolghasemi, Farastkhah & Noe-Ibrahim, 2021). گروه‌های آموزشی متشکل از اعضای هیئت علمی با تخصص مشترک یا نزدیک به هم می‌باشند و مسئولیت اجرای برنامه‌های آموزشی و پژوهشی در یک یا چند رشته را بر عهده دارند (Supreme Council of the Cultural Revolution, 2019). در راستای انجام مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها، گروه‌های آموزشی نقش‌های مانند حل مسائل اجتماعی، گسترش عدالت اجتماعی، کمک به ایجاد توسعه پایدار و غیره را ایفا می‌نمایند (Zamanian, 2023).

همچنین دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در پژوهش‌های مختلفی موردبررسی قرار گرفته‌است. آل محمد (۱۴۰۴) در پژوهشی با عنوان "تحلیل مقایسه‌ای تجارب فرهنگ‌سازی دو دانشگاه پکن در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشجویان" نشان داد که هر یک از این دو دانشگاه با بهره‌گیری از الگوهای متفاوت، سهم معناداری در شکل‌گیری این فرهنگ ایفا می‌کنند. دانشگاه پکن عمدتاً از رهگذر ساختارهای سازمانی، اقدامات داوطلبانه، پروژه‌های اجتماعی توسعه محلی و ارتباط با جامعه در زمینه ارتقای آگاهی دانشجویان نسبت به مسئولیت اجتماعی خود عمل نموده است، درحالی‌که دانشگاه نرمال پکن با تأکید بر رویکردهای آموزشی، فعالیت‌های پژوهشی و خدمات عمومی دانشجویی به ارتقای کنش مسئولانه دانشجویان پرداخته است (Al-Mohammad, 2025). حاجی عباسی، قدیمی و شیخ رضایی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان "چارچوب مفهومی برای شناسایی و ارزیابی مؤلفه‌های اصلی مسئولیت اجتماعی دانشگاه با استفاده از روش فراترکیب" نشان دادند که شاخص‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه در ۵ بعد و ۲۶ مقوله اصلی دسته‌بندی می‌گردد که عبارت‌اند از: ابعاد حکمرانی با مؤلفه‌های (چشم‌انداز و راهبرد روشن، رهبر حامی، ائتلاف و تعامل گسترده با ذی‌نفعان بیرونی، تأمین مالی پایدار، اداره مشورتی و آزادی دانشگاهی و ارزیابی، مستندسازی و گزارش دهی مستمر)، آموزش با مؤلفه‌های (آموزش اصول شهروندی، توسعه توانمندی دانشجوی، آموزش فراگیر، محتوای درسی مسئله محور،

1. Gomez, Naveira & Bernabel
2. Giuffrè & Ratto

یادگیری مشارکتی و اخلاق در آموزش)، پژوهش مشارکتی، پژوهش مسئله محور، اخلاق در پژوهش، حمایت از نوآوری و ترویج علم در صنعت و جامعه)، خدمات (حمایت از شرکت‌های نوپا، مشارکت در اقتصاد منطقه، تقویت سرمایه فرهنگی و اجتماعی و فعالیت‌های خیرخواهانه) و مدیریت داخلی (رویه‌های کاری منصفانه، کیفیت زندگی کاری دانشگاهیان، توجه به محیط‌زیست، ساختار و فرهنگ پویا و زیرساخت نوین). همچنین این مقاله نشان می‌دهد که یک دانشگاه مسئولیت‌پذیر در قبال جامعه، در تمامی کارکردهای خود به صورت متناسب به مسائل اجتماعی توجه دارد و این دغدغه را تنها به رسالت سوم دانشگاه و فعالیت‌های خیرخواهانه تقلیل نمی‌دهد (Haji Abbasi, Ghadimi & Sheikh Rezaei, 2023). آقاجری، کاظمی، ماحوزی و کلاهی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان "واکوری شکل‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه و فراروی از آن‌ها" نشان دادند که بدون وجود درکی هستی‌شناختی از دانشگاه، هر شکلی از صورت‌بندی مسئولیت اجتماعی به تقلیل وجوه گوناگون دانشگاه به وجوه بازار یا دولت می‌انجامد؛ چیزی که به‌ویژه در پژوهش‌های دانشگاهی ایرانی درباره مسئولیت اجتماعی دانشگاه به چشم می‌خورد (Aghajari, Kazemi, Mahouzi & Kolahi, 2023). بختی، کنجکاو منفرد و احمدی زهرانی (۱۴۰۲) در پژوهشی با عنوان "تأثیر مسئولیت‌های اجتماعی دانشگاه بر حفظ دانشجویان با توجه به نقش همناوی برند" نشان داد که مسئولیت‌های اجتماعی دانشگاه تأثیر معنی‌داری بر ابعاد همناوی برند دارد و ابعاد همناوی برند تأثیر معنی‌داری بر حفظ دانشجویان دارد؛ اما مسئولیت اجتماعی دانشگاه تأثیر معنی‌داری بر حفظ دانشجویان ندارد که می‌تواند ریشه در عدم شفافیت فعالیت‌های مربوط به مسئولیت اجتماعی در این دانشگاه باشد (Bakhti, Konjkav Monfared & Ahmadi Zahrani, 2023). زمندی، حسنی و قلاوند (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان "مدل‌سازی تفسیری-ساختاری مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه با هدف ارتقای سرمایه اجتماعی (نمونه مورد مطالعه: دانشگاه شهید بهشتی)" نشان دادند که مؤلفه‌های شفافیت، سیاست‌گذاری علمی، نظام حکمرانی، مدیریت دانشگاه و فرهنگ‌سازی اثرگذارترین مؤلفه‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی می‌باشند (Zamandi, Hassani & Ghalavand, 2022). کیخا و ابیلی (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "مطالعه مسئولیت اجتماعی گروه‌های آموزشی نمونه موردی: گروه مدیریت و برنامه‌ریزی آموزشی دانشگاه تهران" نشان دادند که مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی شامل اخلاقی، قانونی، زیست‌محیطی، مشارکت اجتماعی و اقتصادی می‌باشد؛ که مؤلفه اخلاقی در سه زیر مؤلفه اخلاق آموزشی با ۵۷ درصد رضایت، اخلاق پژوهشی با ۵۸ درصد رضایت، اخلاق ارتباطی و تعاملی با ۶۰ درصد نارضایتی، در مؤلفه قانونی با ۷۲ درصد رضایت، در مؤلفه زیست‌محیطی با ۹۵ درصد نارضایتی و در مؤلفه‌های اقتصادی و مشارکت اجتماعی ۱۰۰ درصد نارضایتی وجود داشته است Kaykha & Abili, 2020). کاظم‌چاک، جاسترزیسکا و خوراک^۱ (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان "مسئولیت اجتماعی دانشگاه‌ها در لهستان: بررسی کدهای اخلاقی، استراتژی‌ها و گزارش‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی" نشان دادند که توسعه پایدار هدف مشترک بسیاری از دانشگاه‌های لهستانی است، اما اسناد رسمی مرتبط با مسئولیت اجتماعی هنوز به طور گسترده تدوین نشده اند (Kazmierczak, Jastrzębska & Khovra, 2025). سورینو -گوزالس و همکاران (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان "مسئولیت اجتماعی دانشگاه و توسعه پایدار: به‌سوی چشم‌اندازی آینده‌نگر" نشان دادند که: الف) دانشگاه‌ها از طریق آموزش، پژوهش و مشارکت اجتماعی نقش مهمی در پیشبرد اهداف توسعه پایدار ایفا می‌کنند؛ ب) دانشجویان دیدگاه‌های متفاوتی نسبت به استراتژی‌های مسئولیت اجتماعی دانشگاه دارند که تحت تأثیر عواملی مختلفی مانند برنامه‌های آموزشی و فعالیت‌های اجتماعی قرار دارد؛ و ج) و در پایان چارچوبی برای درک تحلیل مسئولیت اجتماعی ارائه می‌دهند که می‌تواند به بهبود سیاست‌ها و عملکرد مؤسسات آموزش عالی کمک نماید (Severino-González et al, 2025). آرییتو مامانی و همکاران (۲۰۲۵) در پژوهشی با عنوان "مسئولیت اجتماعی دانشگاه در بافت جامعه پرو: یک بررسی سیستماتیک" نشان دادند که مسئولیت اجتماعی

دانشگاه در بافت پرو به دنبال منفعت رساندن به جامعه و تربیت دانشجویان اخلاقی و مسئول است. با این حال، سیاست‌ها و اقدامات بیشتری برای تشویق مشارکت همه مراکز آموزش عالی در زمینه دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی مورد نیاز است (Arbieto Mamani et al, 2025). کابانزو، ویتری و فونسکا^۱ (۲۰۲۵) پژوهشی با هدف، تحلیل تأثیر گفتمان سازمان‌های بین‌المللی بر مسئولیت اجتماعی دانشگاه، انجام دادند، یافته‌ها نشان می‌دهد که دانشگاه‌ها مدل‌های پیشنهادی سازمان‌های بین‌المللی را با رویکردهای مختلف اتخاذ می‌نمایند. چارچوب‌های سیاست‌گذاری و مدیریتی، مطابق با دیدگاه «تأثیر» فرانسوا والایس^۲، بر اهمیت نتایج ملموس تأکید دارند (Cabanzo, Vitery, & Fonseca, 2025). والنسیا-آریاس^۳ و همکاران (۲۰۲۴) در پژوهشی با عنوان "استراتژی مسئولیت اجتماعی دانشگاه: یک مطالعه موردی" با هدف تحلیل درک و برداشت ساکنان مناطق کم برخوردار از استراتژی مسئولیت اجتماعی دانشگاه انجام داده‌اند که یافته‌های اصلی عبارتند از: الف) تأثیر مثبت مسئولیت اجتماعی دانشگاه بر جوامع محلی در بهبود دسترسی به آموزش و خدمات دانشگاهی برای جوامع کم برخوردار؛ ب) نقش پژوهش و اثربخشی در موفقیت دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی؛ ج) همچنین یافته‌ها نشان می‌دهند که تمرکز بر استراتژی‌های بازاریابی دانشگاهی برای ترویج و انتشار اقدامات راهبردی دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی اهمیت دارد (Valencia-Arias et al, 2024). آبراهام، واکرو-دیگو و مستولس^۴ (۲۰۲۴) پژوهشی با عنوان "مسئولیت اجتماعی دانشگاه: نقش اساتید" انجام داده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که اساتید به طور کامل از نقش مباحث اجتماعی در دروس خود آگاه نیستند و دانشجویان خود را در این امور در دروس خود درگیر نمی‌کنند. علاوه بر این، استادان اقدامات مسئولیت اجتماعی انجام‌شده توسط دانشگاه را به طور کامل درک نمی‌کنند. این مطالعه تشخیصی ممکن است تغییرات آینده در شیوه‌های درسی و آموزش معلمان را ممکن سازد که به فراگیران این امکان را می‌دهد تا آموزش کاملی در مورد مسائل اجتماعی مرتبط با توسعه حرفه‌ای خود دریافت کنند (Abrahão, Vaquero-Diego & Móstoles, 2024). بال، گونگور و ساکیزچی^۵ (۲۰۲۴) پژوهشی با عنوان "شکل جدیدی از ارتباطات آموزش عالی: مسئولیت اجتماعی دانشگاه و میزان دیده شدن آن در وبسایت دانشگاه‌ها" انجام دادند. نتایج نشان داد که تعداد کمی از دانشگاه‌ها اقدامات مسئولیت اجتماعی خود را در وبسایت‌هایشان به نمایش می‌گذارند (Bal, Güngör & Sakızci, 2024). گودونوگا و اسپورن^۶ (۲۰۲۳). در پژوهشی با عنوان "مفهوم‌سازی دانشگاه‌های مسئول اجتماعی در تحقیقات آموزش عالی: یک بررسی سیستماتیک از ادبیات" نشان دادند که مسئولیت اجتماعی یک مفهوم کلی است که از یک وظیفه اخلاقی برای ارائه خدمات به جامعه، به مشارکت ذینفعان خارجی در وظایف اصلی دانشگاه‌ها و اخیراً به نشان دادن شواهدی از تأثیر اجتماعی تکامل یافته است (Godonoga & Sporn, 2023). بررسی پیشنهادها نشان می‌دهد که اغلب پژوهش‌ها معطوف به شناسایی مؤلفه‌ها، ابعاد و اقدامات عملی انجام‌شده در رابطه با دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در مفهوم کلی آن بوده‌است؛ اما این پژوهش به واکاوی ظرفیت‌ها و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی پرداخته و تمرکز اصلی این پژوهش، گروه‌های آموزشی می‌باشد و از آنجایی که واکاوی ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌تواند کارکردهای مطلوب و فراوانی برای نظام آموزش عالی و جامعه در پی داشته باشد که از آن جمله می‌توان، به تربیت دانشجوی کارآمد، نوآوری در جنبه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی، تربیت شهروندانی مجهز به تفکر انتقادی و فهم فرهنگی، جلوگیری از انزوای دانشگاه، کمک به آگاه‌سازی و رهایی جامعه و برقراری ارتباط بین نظر و عمل در برنامه درسی، اشاره کرد. از این‌رو مسئله اصلی پژوهش این است که ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های

1. Cabanzo, Vitery, & Fonseca
2. Francois Vallaecys
3. Valencia-Arias
4. Abrahão, Vaquero-Diego & Móstoles
5. Bal, Güngör & Sakızci
6. Godonoga & Sporn

آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی چگونه است؟ و درصدد پاسخ‌گویی به سؤالات زیر می‌باشد:

سؤال اول: ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی کدامند؟

سؤال دوم: تا چه میزان ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی از اعتبار لازم برخوردارند؟

روش پژوهش

رویکرد پژوهش کیفی و روش پژوهش مطالعه موردی^۱ است. روش مطالعه موردی، نوعی رویکرد پژوهشی است که در چارچوب آن یک یا چند نمونه از مصادیق یک پدیده به طور عمیق مطالعه می‌شوند. این نوع مطالعات بر یک یا چند نمونه از مصادیق یا پدیده خاص تمرکز می‌کنند تا تصویری عمیق از رویدادها، روابط، تجربه‌ها یا فرایندهای در حال وقوع ارائه دهند (Safaei Movahed, 2024). میدان پژوهش در این بخش شامل کلیه مدیران گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی همدان در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ که تعداد کل آن‌ها ۱۱ نفر است. با استفاده از روش در ملاکی ۱۰ نفر به‌عنوان مشارکت‌کننده در پژوهش تعیین گردیدند. ویژگی‌های مهم جمعیت‌شناسی مشارکت‌کنندگان در پژوهش جهت شناسایی ظرفیت‌ها و قابلیت‌ها گروه‌ها در جدول (۱) آمده است.

جدول ۱. ویژگی‌های مهم جمعیت‌شناسی مشارکت‌کنندگان در پژوهش جهت شناسایی ظرفیت‌ها و قابلیت‌ها گروه‌ها

تعداد کل	مرتبه علمی	جنسیت	محل خدمت
۱۰	استاد ۰/۲۰	مرد ۰/۷۰	دانشگاه بوعلی سینا همدان
	دانشیار ۰/۴۰	زن ۰/۳۰	
	استادیار ۰/۴۰		

ابزار گردآوری داده‌ها مصاحبه نیمه ساختاریافته بوده و با هریک از مصاحبه‌شوندگان به صورت جداگانه مصاحبه به عمل آمد. این مصاحبه‌ها به صورت حضوری انجام شده و در موارد ضروری پژوهشگر توضیحات لازم را درباره سؤالات ارائه می‌نمود. هر مصاحبه حدود ۴۵ تا ۶۰ دقیقه به طول انجامید. تحلیل داده‌ها به روش تحلیل مضمون انجام گرفت. تحلیل مضمون عبارت است از نوعی راهبرد تحلیل و تقلیل داده‌ها که در چارچوب آن داده‌های کیفی به نحوی طبقه‌بندی، مقوله‌بندی، تخلص و بازسازی می‌شوند که به کمک آن می‌توان مفاهیم اصلی موجود در خزانه داده‌ها را ثبت نمود (Sheikhzadeh & Bani-Assad, 2019). تحلیل مضمون دارای روش‌های زیادی می‌باشد. در این پژوهش از رویکرد شبکه مضمونی که در آن مضامین پایه و بعد مضامین سازمان دهنده و در پایان مضامین فراگیر، استخراج می‌شود، استفاده شده است (Zamanian, Yousefzadeh Choosari & Khakbaz, 2023). برای تعیین اعتبار داده‌ها از روش‌های بازبینی اعضا و ممیز خارجی و برای تعیین اعتبار یافته‌ها از روش CVR استفاده شده است. بدین منظور چک لیست اعتباریابی ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی برای ۱۰ نفر از اساتید که دارای کتاب، مقاله یا طرح پژوهشی در زمینه دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی و فعال در عرصه‌های اجتماعی بودند، ارسال گردید. ویژگی‌های مهم جمعیت‌شناسی مشارکت‌کنندگان در پژوهش جهت اعتباریابی یافته‌ها در جدول (۲) آمده است.

جدول ۲. ویژگی‌های مهم جمعیت‌شناسی مشارکت‌کنندگان در پژوهش جهت اعتبار یابی یافته‌ها

تعداد کل	مرتبه علمی	جنسیت	محل خدمت
۱۰	استاد ۰/۲۰	مرد ۰/۶۰	دانشگاه بوعلی سینا همدان
	دانشیار ۰/۳۰	زن ۰/۴۰	دانشگاه لرستان
	استادیار ۰/۵۰		

یافته‌های پژوهش

سؤال اول: ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی کدامند؟

در این پژوهش برای شناخت ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت اجتماعی، داده‌های حاصل از بررسی مصاحبه‌ها به صورت مضامین پایه، مضامین سازماندهنده و مضمون فراگیر به صورت دستی طبقه‌بندی شدند. برای هر مؤلفه ابتدا کلیه مفاهیم از طریق فرآیند کدگذاری باز استخراج و سپس بر اساس فرآیند کدگذاری محوری و انتخابی، مضمون‌ها بر اساس مفاهیم مشترک طبقه‌بندی گردیدند؛ که ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت اجتماعی به‌عنوان مضمون فراگیر جهت مرتبط ساختن تمام مضامین دیگر به آن انتخاب گردید. سپس در مرحله کدگذاری محوری با بررسی شباهت‌ها و تفاوت‌ها بین مضامین، مضمون‌های که با هم ارتباط بیشتری داشتند در یک طبقه قرار گرفتند و مضامین سازمان دهنده را تشکیل دادند که این مضامین همراه با روابط بین آن‌ها در جدول (۳) نشان داده شده‌اند.

جدول ۳. ظرفیت‌ها و قابلیت‌های گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت اجتماعی

مضمون فراگیر	مضامین سازمان دهنده	مضامین پایه
ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی	پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه محلی	برگزاری همایش‌ها و کارگاه‌های علمی در راستای رفع نیازهای جامعه محلی (کد ۱)، پاسخ‌گویی به نیازهای فرهنگی با توجه به فرهنگ بومی (کد ۳)، تلاش در جهت همسوسازی برنامه‌های درسی با نیازهای اجتماع محلی (کد ۵). کمک به ارتقاء دانش و فرهنگ جامعه پیرامون دانشگاه (کد ۶)، طراحی پروژه‌های کاربردی برای حل مسائل و مشکلات جامعه محلی (کد ۷)، کمک به بروز رسانی یادگیری‌های جامعه محلی (کد ۸)، حساسیت و پاسخ‌گویی نسبت به مسائل جامعه محاط دانشگاه (کد ۹).
	تعامل سازنده با نهادهای دولتی، غیر دولتی و سمن‌ها در حوزه نیازهای اجتماعی	عقد قرارداد با نهادهای دولتی و غیر دولتی برای همکاری علمی جهت حل مشکلات جامعه (کد ۲)، عضویت اساتید، دانشجویان، کارکنان و غیره در انجمن‌ها و سمن‌ها برای ارائه خدمات حرفه‌ای به جامعه محلی (کد ۳)، حمایت از انجمن‌های علمی، ورزشی، فرهنگی و غیره دانشجویان (کد ۴)، داشتن گروه‌ها و کانال‌های گوناگون جهت به اشتراک‌گذاری اطلاعات با سازمان‌های مردم‌نهاد (کد ۵)، پاسخ‌گویی منطقی به درخواست‌های نهادهای مدنی و مدیران بالادستی (کد ۶)، تعامل با نهادهای مدنی در راستای تخصص گروه‌ها (کد ۷)، کمک به سمن‌های فعال در حوزه بوم‌گردی در جهت معرفی جاذبه‌های گردشگری محلی به بوم‌گردهای خارجی (کد ۸)، حمایت از سمن‌ها مطابق با رشته تخصصی اساتید (کد ۹).
	تلاش برای تحقق دانشگاه سبز	حرکت به سمت دانشکده بدون کربن (کد ۱)، کاهش مصرف انرژی‌های فسیلی (کد ۲)، ترویج فرهنگ استفاده از فناوری اطلاعات برای کلیه فرآیندهای آموزشی، پژوهشی و اداری جهت کاهش مصرف کاغذ (کد ۳)، استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر (کد ۵)، تفکیک زباله‌ها (کد ۶)، عدم استفاده از انرژی‌های فسیلی تا حد امکان (کد ۸)، استفاده از تجهیزات کاهنده در مصرف آب (کد ۹).

توجه به تسهیل آموزش برای دانشجویان با نیازهای ویژه	همکاری با مراکز توان‌بخشی، انجمن‌های حمایتی و سازمان بهزیستی برای ارائه خدمات به فراگیران با نیازهای ویژه (کد ۱)، تأکید بر تعامل و مشارکت فراگیران با نیازهای ویژه در کلیه فرآیندهای یاددهی-یادگیری (کد ۳)، استفاده از ظرفیت مراکز مشاوره دانشگاه جهت رفع نیازهای این گروه از دانشجویان (کد ۴)، فراهم آوردن تجهیزات آموزشی متناسب با هر گروه از دانشجویان با توجه به نیازهای آن‌ها (کد ۶)، تأکید بر آموزش چند حسی (کد ۷)، انعطاف‌پذیری در اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی (کد ۸).
توجه به توسعه هویت اسلامی-ایرانی	تولید محتوای چندرسانه‌ای در شبکه‌های اجتماعی توسط اساتید در مورد موضوعات ملی و مذهبی (کد ۳)، برگزاری دوره‌های برای تقویت هویت اسلامی-ایرانی اساتید و فراگیران (کد ۴)، شرکت دانشجویان در برنامه‌های فوق‌برنامه مانند نماز جماعت، نماز جمعه و مناسبت‌های ملی و مذهبی (کد ۵)، معرفی مشاهیر علم و ادب ایران از طرق گوناگون (کد ۷)، مقابله با تهاجم فرهنگی از طریق افزایش سواد رسانه‌ای، ترویج گفت‌وگو ملی و مذهبی (کد ۹).
پذیرش و تکریم اصل چند فرهنگی	نظارت بر برنامه‌های آموزشی جهت منعکس کردن تنوع فرهنگی اقوام مختلف (کد ۱)، توجه به آموزش تبعیض نژادی، قومی، طبقه اجتماعی، زبانی، جنسیتی، مذهبی (کد ۴)، برگزاری کارگاه آموزشی جهت ارتقاء آگاهی تعاملات فرهنگی (کد ۵)، توانمندسازی اساتید، کارکنان و غیره برای تعامل با افراد از فرهنگ‌های مختلف (کد ۶)، برگزاری جشنواره‌ها و پروژه‌های فرهنگی و هنری اقوام مختلف (کد ۷)، توجه به تسهیل ارتباط بین فرهنگی از طریق توجه به زبان‌ها و گویش‌ها (کد ۸)، برگزاری نمایشگاه عکس از تنوع فرهنگی اقوام مختلف (کد ۹).
توسعه آموزش تم‌محور	استفاده از افراد برجسته در شغل‌های مرتبط با گروه به‌عنوان استاد مدعو (کد ۱)، تلفیق مشکلات جامعه محلی در تکالیف و پژوهش‌های دانشجویان (کد ۲)، طراحی برنامه‌های درسی پروژه محور (کد ۳)، تجهیز کتابخانه‌ها و آزمایشگاه‌ها بر اساس نیازهای جامعه محلی (کد ۴)، تطبیق برنامه‌های درسی با مهارت‌های موردنیاز بازار کار جامعه محلی (کد ۵)، نظارت بر آموزش دروس عملی و کارآموزی (کد ۶)، پیوند بین نظر و عمل از طریق نظارت بر کارورزی فراگیران (کد ۷)، تأکید بر زمینه محور کردن آموزش با استفاده از واقعیت مجازی، هوش مصنوعی و شبیه‌سازی‌ها در طی فرآیند یاددهی-یادگیری.
تربیت فراگیرانی سازگار با تغییرات مستمر در کلیه ابعاد زندگی	تربیت دانشجویانی با توانایی برقراری ارتباط مؤثر با سایر افراد جامعه (کد ۱)، ایجاد توانایی تجزیه و تحلیل اطلاعات و اندیشه‌ها در فراگیران (کد ۲)، تربیت فراگیرانی با توانایی حل مسئله و ارائه راهکارهای خلاقانه (کد ۳)، پرورش فارغ‌التحصیلانی با توانایی برنامه‌ریزی و اجرای یادگیری شخصی (کد ۵)، ایجاد عادت به یادگیری مستمر با استفاده از انگیزه‌های درونی (کد ۶)، ایجاد تعهد در افراد برای پذیرش مسئولیت به‌روز کردن اطلاعات خود در تمام طول عمر (کد ۸)، تشویق کنجکاوی علمی فراگیران (کد ۹).
توجه به توسعه آموزش بدون مرز	ایجاد دوره‌های دوگانه با مشارکت دانشگاه‌های معتبر بین‌المللی (کد ۱)، تبادل استاد و دانشجو با دانشگاه‌های دیگر (کد ۲)، برگزاری دوره‌های مبتنی بر موب به زبان‌های مختلف (کد ۴)، انجام پژوهش مشترک با دانشگاه‌های سایر کشورها (کد ۵)، ترجمه کتاب‌ها و مقاله از زبان‌های دیگر (کد ۶)، ایجاد فرصت مطالعه کوتاه مدت برای استادان و دانشجویان تحصیلات تکمیلی (کد ۷)، تسهیل آموزش برای افراد غیر دانشجو جامعه محلی (کد ۹).
توجه به توسعه آموزش شهروندی	پرورش فارغ‌التحصیلانی مسئولیت‌پذیر اجتماعی و متعهد به قوانین اجتماعی و ارزش‌های دینی (کد ۲)، بهره‌گیری از وبینارها، دوره‌های آنلاین و بازی‌های آموزشی در تدریس مفاهیم شهروندی (کد ۳)، استفاده از ظرفیت سمن‌های دانشجویی برای طراحی و اجرای پروژه‌های اجتماعی مرتبط با آموزش شهروندی (کد ۵)، تربیت دانشجویانی با توانایی تجزیه و تحلیل مسائل اجتماعی (کد ۶)، دعوت از فعالین حقوق شهروندی جهت ارائه سخنرانی (کد ۷)، آوردن مفاهیم شهروندی در برنامه‌های درسی (کد ۸).
توجه به پیوند تحقیقات دانشگاهی با نیازهای جامعه محلی	تعامل مستمر اساتید و دانشجویان با جامعه محلی جهت گردآوری اطلاعات برای رفع مسائل و مشکلات (کد ۱)، سرچشمه گرفتن پژوهش‌ها از نیازهای واقعی جامعه (کد ۲)، تأکید بر انجام پژوهش‌های کاربردی برای حل مسائل واقعی جامعه (کد ۴)، استفاده از نتایج پژوهش‌ها برای تعریف پروژه‌های اجرایی (کد ۵)، استفاده از نتایج تحقیقات برای حل آلام جامعه (کد ۶)، اختصاص بودجه از طرف سازمان‌ها برای انجام پژوهش‌های مرتبط با نیازهای جامعه

	محلی (کد ۷)، اولویت دادن به انجام پایان‌نامه‌ها و رساله‌های زمینه محور (کد ۹).
تأکید بر گسترش و اشاعه دانش	ایجاد یک منوی در سایت دانشکده برای انتشار کارهای مربوط به رابطه جامعه و دانشگاه (کد ۱)، به اشتراک‌گذاری تجربه‌های زیسته اساتید در قالب روایت نگاری (کد ۲)، ایجاد انگیزه‌های بیرونی و درونی در اساتید برای تبدیل دانش ضمنی به دانش صریح (کد ۳)، برگزاری همایش‌ها و کارگاه‌های بین‌رشته‌ای، میان‌رشته‌ای به صورت حضوری و مجازی در سطح ملی و بین‌المللی (کد ۴)، عضویت در شبکه‌های ملی و بین‌المللی (کد ۵)، مستندسازی و انتشار بهترین و خلاق‌ترین روش‌های تغییر و تحول مثبت در جامعه پیرامون دانشگاه (کد ۶)، فراهم آوردن امکان دسترسی به کتابخانه‌های دانشگاه برای افراد جامعه محلی (کد ۹).
تولید و ابداع نظریه‌های بومی	شناسایی توانایی‌های منحصربه‌فرد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جامعه برای تولید نظریه بومی (کد ۳)، آزادی انجام پژوهش برای تولید نظریه‌های در چارچوب معیارها (کد ۵)، استفاده از گفت‌وگو بومی برای بیان اندیشه‌های نو (کد ۶)، فعال کردن کرسی‌های آزاداندیشی با موضوعات موردنیاز جامعه محلی (کد ۸)، آزادی اساتید و دانشجویان در طی فرایند یاددهی-یادگیری (کد ۹).
تسهیل فعالیت‌های داوطلبانه و خیرخواهانه	اجرای طرح‌های برای تسکین آلام جامعه در مواقع اضطراری مانند جنگ، بلایای طبیعی، بیماری‌های واگیر و غیره (کد ۱)، شرکت اساتید و دانشجویان در فعالیت‌های داوطلبانه و خیریه‌ای جامعه محلی پیرامون دانشگاه (کد ۲)، حمایت از فعالیت‌های داوطلبانه و نوآورانه برای حل مشکلات جامعه محلی (کد ۳)، ارائه خدمت به جامعه محلی در هنگام بروز بلاهای طبیعی و بحران‌ها مانند جنگ، سیل و غیره (کد ۴)، انجام فعالیت‌های داوطلبانه برای ارائه خدمت به جامعه محلی به‌عنوان پروژه‌های درسی (کد ۶)، در نظر گرفتن فعالیت‌های داوطلبانه و خیرخواهانه اساتید به‌عنوان بخشی از بار کاری (کد ۸).
ترویج مدیریت اخلاق‌مدار	تأکید بر رویکرد رهبری ارزش‌آفرین در مدیریت (کد ۲)، داشتن رفتار اخلاقی در طی فرایندهای آموزشی و اداری (کد ۳)، توجه به رفتار منصفانه با ارباب رجوع (کد ۵)، احترام به تنوع فرهنگی و جلوگیری از انواع تبعیض در محیط‌های آموزشی و اداری (کد ۶)، تکریم و رعایت حقوق اساتید، دانشجویان و کارکنان (کد ۷)، تأکید بر رعایت عدالت آموزشی به‌عنوان هسته اصلی تصمیم‌گیری‌ها (کد ۹).
پرورش دانشجویانی فکور، نقاد و کارآمد	تربیت فراگیرانی متعهد به حقیقت، صلح، صداقت، خیر مشترک، مردم‌سالاری، محیط‌زیست و غیره (کد ۱)، شنیدن صدای دانشجویان در حاشیه‌مانده (کد ۲)، تأکید بر آموزش تفکر انتقادی بر اساس مبانی اسلامی (کد ۳)، پرورش فارغ‌التحصیلانی با توانایی کار در محیط‌های فرارشته‌ای با مدیریت متعارض (کد ۵)، تربیت فراگیرانی نوع‌دوست، فکور و خلاق (کد ۶)، تربیت فراگیرانی با توانایی طراحی، اجرا و ارزشیابی راه حل‌های مبتکرانه برای مسائل و مشکلات جامعه (کد ۷)، پرورش دانشجویانی مجهز به مهارت تفکر انتقادی (کد ۹).
تلاش در جهت دانش‌افزایی اساتید در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه	طراحی و اجرای کلاس‌های دانش‌افزایی اساتید در حوزه دانشگاه نسل چهارم (کد ۱)، برگزاری کارگاه‌های آموزشی در رابطه با دانشگاه نسل چهارم با توجه به نیازهای و بازخورد اساتید (کد ۲)، آموزش اساتید در حوزه دانشگاه نسل چهارم با توجه به تخصص آن‌ها (کد ۳)، برگزاری کلاس‌های برخط برای اساتید با استفاده از توانمندی استادان داخلی و خارجی در رابطه با ارائه خدمات اجتماعی به جامعه محاط دانشگاه (کد ۴)، فراهم آوردن منابع آموزشی بومی در حوزه مسئولیت اجتماعی برای مطالعه اساتید (کد ۵)، تخصیص مشوق‌های مادی و معنوی برای اساتید شرکت‌کننده در دوره‌های دانش‌افزایی مرتبط با ارائه خدمات به جامعه (کد ۷).
توجه ویژه به توسعه روش‌ها و ابزارهای نوین یاددهی-یادگیری	فراهم آوردن فرصت‌های یادگیری شبیه‌سازی‌شده (کد ۱)، هدایت فراگیران به یادگیری خود هدایت‌شده (کد ۲)، استفاده از رویکرد یادگیری معکوس در کلاس‌ها (کد ۳)، استفاده از واقعیت مجازی، هوش مصنوعی و شبیه‌سازی‌ها در فرایند یاددهی-یادگیری (کد ۴)، بهره‌گیری از روش‌های حل مسئله، پروژه، آموزش همتایان، کاوشگری علمی، کاوشگری اجتماعی، کاوشگری به شیوه محاکم قضایی و غیره در طی فرایند یاددهی-یادگیری (کد ۶)، تمرکز ویژه بر استفاده از هوش مصنوعی در طی فرایند یاددهی-یادگیری (کد ۷)، استفاده از راهبردهای مشارکتی در تدریس و توجه ویژه به تعامل بین فراگیران (کد ۹).

ایجاد سیستم پاداش‌دهی برای اساتید، دانشجویان و دانشگاهیان در مورد مسئولیت اجتماعی دانشگاه (کد ۱)، در نظر گرفتن فعالیت‌های اجتماعی به‌عنوان معیاری برای ارتقاء اساتید (کد ۲)، اهدای جوایز به طرح‌های برگزیده دانشگاهیان و اعضای هیئت‌علمی در حوزه مسئولیت اجتماعی (کد ۳)، انجام پروژه‌ها و طرح‌های عمیق، اثربخش و باکیفیت جامعه‌محور، به‌عنوان یکی از معیارهای ارتقاء اساتید (کد ۴)، تأکید متوازن به آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی به‌عنوان معیار ارتقاء اساتید (کد ۵)، انجام فعالیت اجتماعی مبتنی بر تخصص اساتید به‌عنوان معیار ارتقاء (کد ۶)، برگزاری جوایز سالانه مسئولیت اجتماعی دانشگاه (کد ۷).	ایجاد انگیزه برای مشارکت فعال در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه
---	---

نمونه‌های از مضامین به شرح زیر می‌باشد: در رابطه با پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه محلی، مشارکت‌کننده شماره (۷) می‌گوید:

«اساتید راهنما باید ضمن شناسای نیازهای متنوع مراکز آموزشی پیرامون دانشگاه، درصدد حل این مشکلات، با طراحی پروژه‌های کاربردی برآیند؛ و مشارکت‌کننده شماره (۹) اظهار داشتند: «برای رفع مشکلات اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و غیره محیط پیرامون دانشگاه، می‌توان با دانش‌افزایی افراد جامعه، نسبت به رفع آن‌ها اقدام نمود». همچنین مشارکت‌کننده شماره (۵) بیان می‌کند «دانشجویان تحصیلات تکمیلی و اساتید باید ضمن حضور در مراسم‌های دینی به شبهات جامعه در زمینه‌های مذهبی پاسخ دهند». در راستایی تعامل سازنده با نهادهای دولتی، غیر دولتی و سمن‌ها در حوزه نیازهای اجتماعی، مشارکت‌کننده شماره (۳) به عضویت اساتید، دانشجویان، کارکنان در انجمن‌ها و سمن‌ها برای ارائه خدمات حرفه‌ای به جامعه محلی اشاره می‌نماید. همچنین در این رابطه مشارکت‌کننده شماره (۷) می‌گوید: «گروه‌های آموزشی باید با نهادهای مدنی در چارچوب قانون و در راستای تخصص خود، با آن‌ها تعامل مؤثر برقرار نمایند». در رابطه با تلاش برای تحقق دانشگاه سبز، مشارکت‌کننده شماره (۲) به استفاده از انرژی خورشیدی برای روشنایی کلاس، جهت کاهش مصرف برق اشاره می‌کند و مشارکت‌کننده (۸) اشاره داشتند: «برای روشن کردن اتاق بهتر است که تا حد امکان از نور خورشید استفاده شود؛ چراکه مصرف انرژی‌های فسیلی در نهایت باعث تخریب محیط‌زیست می‌شوند». همچنین مشارکت‌کننده شماره (۳) می‌گوید: «ترویج فرهنگ دیجیتال‌سازی فرآیند یاددهی-یادگیری در سطح گروه می‌تواند به کاهش مصرف کاغذ و در نتیجه قطع کمتر درختان منجر گردد». در زمینه توجه به تسهیل آموزش برای دانشجویان با نیازهای ویژه، مشارکت‌کننده شماره (۱) اظهار داشتند: «همکاری با مراکز توان‌بخشی، انجمن‌های حمایتی و سازمان بهزیستی برای ارائه خدمات به فراگیران با نیازهای ویژه می‌تواند، تحصیل این دسته از فراگیران را تسهیل نماید» و مشارکت‌کننده شماره (۶) بیان می‌کند: «دانشجویانی که دارای مشکلات جسمی مانند کم‌بینایی، کم‌شنوایی، معلولیت حرکتی و غیره می‌باشند، می‌توان از طریق، درگیر کردن تعداد حس‌های بیشتری از آن‌ها در طی آموزش، یادگیری را در آن‌ها با کیفیت‌تر، نمود». در همین رابطه مشارکت‌کننده (۳) اشاره داشتند: «با توجه به اینکه بزرگترین خطری که دانشجویان با نیازهای ویژه را تهدید می‌کند انزو و گوشه‌گیری آن‌ها می‌باشد، لذا باید بر تعامل و مشارکت این فراگیران در کلیه فرآیندهای آموزشی و غیر آموزشی تأکید گردد». در خصوص توجه به توسعه هویت اسلامی-ایرانی، شرکت‌کننده شماره (۲) می‌گوید: «شرکت دانشجویان در برنامه‌های فوق‌برنامه مانند نمازهای جمعه و جماعت، اعیاد ملی و مذهبی و غیره باعث تعلق خاطر بیشتر آن‌ها به این مرز و بوم می‌شود؛ و مشارکت‌کننده شماره (۴) اظهار داشتند: «آموزش مفهوم هویت‌ها از طریق برگزاری کارگاه برای اساتید و دانشجویان می‌تواند باعث ماندگاری آن‌ها در وطن شده و از فرار مغزهای جلوگیری نماید». همچنین مشارکت‌کننده (۷) بیان می‌کند: «معرفی مشاهیر علم و ادب ایران از طریق نصب تندیس، تصویر و پخش فیلم، تقویت هویت ملی دانشجویان را به همراه خواهد داشتند». در راستای پذیرش و تکریم اصل چند فرهنگی، مشارکت‌کننده (۸) بیان داشتند: «ارتباط بین فرهنگی از طریق تهیه اطلس زبان‌ها و گویش‌های محلی و برگزاری جشنواره‌ها و پروژه‌های فرهنگی، تسهیل می‌گردد». در همین رابطه مشارکت‌کننده (۴) اشاره داشتند: اگر در طول فرآیند یاددهی-

یادگیری ما به آموزش‌های تبعیض نژادی، قومی، طبقه اجتماعی، زبانی، جنسیتی توجه نمائیم، می‌توانیم امیدوار باشیم که ضمن پذیرش اصل چند فرهنگی به آموزش آن نیز، پرداخته‌ایم» و شرکت‌کننده شماره (۵) به برگزاری کارگاه آموزشی جهت ارتقاء آگاهی تعاملات بین فرهنگی اشاره می‌کند. در ارتباط با توسعه آموزش تم‌محور، مشارکت‌کننده شماره (۱) می‌گوید: «استفاده از افراد برجسته در شغل‌های مرتبط با گروه به‌عنوان استاد مدعو برای تدریس به دانشجویان، می‌تواند تدریس را کاربردی و نزدیک‌تر، به دنیای واقعی نماید»؛ و مشارکت‌کننده شماره (۷) اشاره داشتند: «اگر ما بخواهیم آموزش را تم‌محور کنیم باید از طریق نظارت دقیق بر کارورزی دانشجویان و اهمیت دادن به آن، پیوند بین نظر و عمل را با توجه به امکانات و فرهنگ یادگیری جامعه محلی، استحکام بخشیم». همچنین مشارکت‌کننده شماره (۹) بیان می‌کند: «آموزش باید تم‌محور باشد که این مهم از طریق استفاده از واقعیت مجازی و شبیه‌سازها در فرآیند یاددهی-یادگیری مسیر می‌شود». در زمینه تربیت فراگیرانی سازگار با تغییرات مستمر در کلیه ابعاد زندگی، مشارکت‌کننده شماره (۱) می‌گوید: «ایجاد تعهد در افراد برای پذیرش مسئولیت به‌روز کردن اطلاعات خود در تمام طول عمر می‌تواند به تربیت فارغ‌التحصیلانی مفید و مؤثر برای آینده جامعه، مدد رساند»؛ و مشارکت‌کننده شماره (۲) اشاره داشتند: «اگر می‌خواهیم فراگیرانمان پیوسته با تغییرات جهان امروز سازگار باشند، می‌بایست توانایی تجزیه و تحلیل اطلاعات و اندیشه‌ها را در آن‌ها نهادینه نماییم». همچنین مشارکت‌کننده شماره (۶) بیان می‌کند: «ایجاد عادت به یادگیری مستمر، با استفاده از انگیزه‌های درونی برای سازگاری با تغییرات جهان امروز لازم و ضروری می‌باشد». در ارتباط با توجه به توسعه آموزش بدون مرز، مشارکت‌کننده شماره (۳) بیان می‌کند: «برای توسعه یادگیری بدون مرز می‌توان از دوره‌های آنلاین، وبینارها، کلاس‌های مجازی، هوش مصنوعی و غیره در طی فرآیند یاددهی-یادگیری بهره گرفت» و مشارکت‌کننده شماره (۸) می‌گوید: «برای کیفیت بخشی به علم و تربیت فارغ‌التحصیلانی شایسته، باید دوره‌های دوگانه را با همکاری دانشگاه‌های معتبر دنیا برقرار کنیم مثلاً دانشجویان دوره دکتری دو سال را در ایران و دو سال دیگر را در یک دانشگاه معتبر خارجی بگذرانند». همچنین مشارکت‌کننده شماره (۹) اظهار داشتند: «تسهیل آموزش برای افراد غیر دانشجو جامعه محلی از نمونه، ظرفیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی در زمینه آموزش بدون مرز می‌باشد». در راستای توجه به توسعه آموزش شهروندی، مشارکت‌کننده شماره (۱) اشاره داشتند: «اگر بخواهیم فارغ‌التحصیلانی مسئولیت‌پذیر اجتماعی و متعهد به قوانین اجتماعی و ارزش‌های دینی و اخلاقی داشته باشیم، نیازمند توجه به آموزش مفاهیم شهروندی در برنامه درسی می‌باشیم»؛ و مشارکت‌کننده شماره (۳) بیان می‌کند: «اگر می‌خواهیم شهروندانی تربیت کنیم که حقوق خود و دیگران را بشناسند و به آن احترام بگذارند، لازم است، مفاهیم مربوط به شهروند مفید بودن را، در قالب وبینارها، دوره‌های آنلاین و بازی‌های آموزشی به آن‌ها، آموزش دهیم». همچنین مشارکت‌کننده شماره (۷) می‌گوید: «دعوت از فعالین حقوق شهروندی، جهت ارائه سخنرانی درباره مفاهیم مرتبط می‌تواند، باعث تعمیق این مفاهیم در ذهن فراگیران گردد و آن‌ها را به این مفاهیم علاقمند نماید». در ارتباط با توجه به پیوند تحقیقات دانشگاهی با نیازهای جامعه محلی، شرکت‌کننده شماره (۶) اشاره داشتند: «تحقیقات دانشگاهی در حال حاضر بیشتر جنبه رفع تکلیف دارند، پژوهش‌ها باید در رابطه با نیازهای جامعه محلی و در راستای کم‌کردن درد و رنج آنان باشد». همچنین شرکت‌کننده شماره (۴) اظهار داشتند: «درصد زیادی از موضوعات پایان نامه‌ها، رساله‌ها و مقالات باید از نیازهای واقعی جامعه سرچشمه گرفته و درصدد رفع آن‌ها باشد». در راستای تأکید بر گسترش و اشاعه دانش، مشارکت‌کننده شماره (۱) می‌گوید: «برای ترویج علم و دانش می‌توان در تارنمای گروه، یک منو را برای انتشار کارهای مربوط به رابطه جامعه و دانشگاه ایجاد کرد، کاری که در بسیاری از دانشگاه‌های بزرگ جهان مانند دانشگاه منچستر^۱، بولونیا^۲ و هاروارد^۳ شاهد آن هستیم»؛ و مشارکت‌کننده

1. Manchester
2. Bologna
3. Harvard

شماره (۶) بیان می‌کند: «جهت ترویج دانش، مستندسازی و انتشار بهترین و خلاق‌ترین روش‌های تغییر و تحول مثبت در جامعه محاط دانشگاه، لازم و ضروری می‌باشد». در خصوص تولید و ابداع نظریه‌های بومی، مشارکت‌کننده شماره (۸) بیان داشتند: «فعال کردن کرسی آزاداندیشی با موضوعات موردنیاز جامعه که مورد تأکید بزرگان نظام هم می‌باشد، می‌تواند، زمینه را برای ارائه نظریه‌های جدید در حوزه‌های گوناگون علوم انسانی فراهم آورد»؛ و مشارکت‌کننده شماره (۹) اشاره داشتند: «آزادی اساتید و دانشجویان در طی فرآیند یاددهی-یادگیری زمینه خلق اندیشه نو و بدیع را فراهم می‌آورد». در راستای تسهیل فعالیت‌های داوطلبانه و خیرخواهانه، مشارکت‌کننده شماره (۱) می‌گوید: «اجرای طرح‌های برای تسکین آلام جامعه در مواقع ضروری مانند جنگ، بیماری‌های واگیر و بلایای طبیعی از مصادیق ارائه خدمات داوطلبانه به جامعه محلی می‌باشد»؛ و مشارکت‌کننده شماره (۵) بیان می‌کند: «اگر می‌خواهیم دانشگاه به سمت دانشگاه نسل چهارم حرکت کند باید تأکید متوازن به آموزش، پژوهش و ارائه خدمات اجتماعی داشته باشیم و اشتباه کشورهای آمریکای لاتین که این توازن را رعایت نکرده و بیشتر به سمت ارائه خدمات داوطلبانه اجتماعی متمایل شدند را تکرار نکنیم». همچنین مشارکت‌کننده شماره (۸) اظهار می‌دارد: «اساتیدی که در زمینه ارائه خدمات خیرخواهانه فعال می‌باشند و در این عرصه به جامعه خدمت می‌نمایند، باید این کارهای داوطلبانه به‌عنوان مؤلف ایشان حساب شده و از بار کاری ایشان در حوزه‌های آموزشی و پژوهشی کاسته شود». در ارتباط با ترویج مدیریت اخلاق‌مدار، مشارکت‌کننده شماره (۶) می‌گوید: «پرهیز از هر نوع تبعیض می‌تواند زمینه‌های مدیریت عدالت‌محور را مستحکم نموده و محیطی اخلاقی‌تر برای ذینفعان فراهم آورد». همچنین مشارکت‌کننده شماره (۸) به تغییر رویکرد مدیریت، از وظیفه‌مدار به رهبری ارزش‌آفرین اشاره، نموده‌اند. در زمینه پرورش دانشجویانی فکور، نقاد و کارآمد، مشارکت‌کننده شماره (۷) بیان می‌کند: «فارغ‌التحصیلان دانشگاه توانایی طراحی، اجرا و ارزشیابی راه حل‌های خلاقانه برای حل مسائل و مشکلات خود و جامعه را ندارند». همچنین مشارکت‌کننده شماره (۶) به تربیت فراگیرانی خلاق، نو دوست و فکور اشاره دارند. در ارتباط با تلاش در جهت دانش‌افزایی اساتید در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه، مشارکت‌کننده شماره (۴) بیان داشتند: «این یک واقعیت غیر قابل کتمان است که بسیاری از اساتید ما دانش اندکی در مورد دانشگاه نسل چهارم دارند و نیاز است که نسبت به دانش‌افزایی آن‌ها با استفاده از توانایی‌های صاحب نظر داخلی و خارجی، اقدام گردد». همچنین مشارکت‌کننده شماره (۳) اظهار داشت: «با توجه به این نکته که دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی جهت‌گیری منطقه‌ای دارد، لازم است که آگاهی و دانش اعضای هیئت‌علمی اولاً با توجه به حوزه تخصصی و ثانیاً با توجه به جغرافیای دانشگاه محل تدریس، افزایش یابد». در راستای توجه ویژه به توسعه روش‌های و ابزارهای نوین یاددهی-یادگیری، مشارکت‌کننده شماره (۵) می‌گوید: «ما هرچه ساختمان نو احداث کنیم، آزمایشگاه‌های به‌روز درست کنیم تا وقتی روش‌های تدریس نوین، در کلاس درس اجرا و عملیاتی نشود پیشرفت چشم‌گیری نخواهیم داشت؛ بنابراین ما باید به سمت استفاده از روش‌های نوین تدریس مانند حل مسئله، پروژه، حین عمل، بدیعه‌پردازی و غیره، در آموزش حرکت نماییم». همچنین شرکت‌کننده شماره (۷) به استفاده از هوش مصنوعی در طی فرآیند یاددهی-یادگیری اشاره دارند. در خصوص ایجاد انگیزه برای مشارکت فعال در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه، مشارکت‌کننده شماره (۵) بیان می‌کند: «ما اگر به دنبال مشارکت فعال دانشجویان، اساتید، کارکنان در تعالی مسئولیت اجتماعی دانشگاه هستیم، باید همانند دانشگاه‌های پیشرو جهان در حوزه مسئولیت اجتماعی، جوایزی را به صورت سالیانه یا فصلی برای نغزات فعال در این حوزه اختصاص دهیم»؛ و مشارکت‌کننده شماره (۷) اظهار داشتند: «اگر قرار است فعالیتی به‌عنوان معیار ارتقاء اساتید در نظر گرفته شود باید واجد دو شرط اساسی که اولاً داوطلبانه و ثانیاً در راستای تخصص ایشان باشد». همچنین مشارکت‌کننده شماره (۳) می‌گوید: «تعیین معیارهای ملموس و اثربخش برای افزایش کیفیت زندگی جامعه اطراف دانشگاه به‌عنوان معیار ارتقاء اساتید، می‌تواند باعث شکوفایی جامعه محاط دانشگاه گردد».

سؤال دوم: تا چه میزان ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی از اعتبار لازم برخوردارند؟

برای تعیین اعتبار ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی که از مصاحبه با مدیران گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی دانشگاه بوعلی سینا همدان استخراج شده است، این ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه در قالب چک‌لیست به متخصصان ارائه شد تا در صورت تأیید متخصصان به عنوان ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی مورد استفاده واقع شوند. بر اساس روش CVR برای ۱۰ نفر متخصص حداقل روایی ۰/۶۲ صدم مورد نیاز است (Hajizadeh & Asghari, 2011)؛ که در این بخش از پژوهش توافق ۰/۹۶ صدمی حاصل شد که نشان از اعتبار یافته‌ها دارد. در جدول شماره (۴)، میزان توافق متخصصان برای هر یک از ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی گزارش شده است. نتایج نشان داد ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی شامل، پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه محلی، تعامل سازنده با نهادهای دولتی، غیر دولتی و سمن‌ها در حوزه نیازهای اجتماعی، تلاش برای تحقق دانشگاه سبز، توجه به تسهیل آموزش برای دانشجویان با نیازهای ویژه، توجه به توسعه هویت اسلامی-ایرانی، پذیرش و تکریم اصل چند فرهنگی، توسعه آموزش تم‌محور، تربیت فراگیرانی سازگار با تغییرات مستمر در کلیه ابعاد زندگی، توجه به توسعه آموزش بدون مرز، توجه به توسعه آموزش شهروندی، توجه به پیوند تحقیقات دانشگاهی با نیازهای جامعه محلی، تأکید بر گسترش و اشاعه دانش، تولید و ابداع نظریه‌های بومی، تسهیل فعالیت‌های داوطلبانه و خیرخواهانه، ترویج مدیریت اخلاق‌مدار، پرورش دانشجویانی فکور، نقاد و کارآمد، تلاش در جهت دانش‌افزایی، اساتید در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه، توجه ویژه به توسعه روش‌ها و ابزارهای نوین یاددهی-یادگیری و ایجاد انگیزه برای مشارکت فعال در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه، می‌باشد.

جدول ۴. میزان توافق متخصصان درباره شناسایی ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری

اجتماعی

وضعیت مؤلفه		تعداد پاسخ ضروری	تعداد پاسخ ضروری	تعداد پاسخ مناسب است ولی ضرورتی ندارد	تعداد پاسخ ضروری	شناسایی ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی
ن	ن					
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه محلی
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	تعامل سازنده با نهادهای دولتی، غیر دولتی و سمن‌ها در حوزه نیازهای اجتماعی
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	تلاش برای تحقق دانشگاه سبز
۰	*	۰/۸	۰	۱	۹	توجه به تسهیل آموزش برای دانشجویان با نیازهای ویژه
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	توجه به توسعه هویت اسلامی-ایرانی

۰	*	۱	۰	۰	۱۰	پذیرش و تکریم اصل چند فرهنگی
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	توسعه آموزش تم‌محور
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	تربیت فراگیرانی سازگار با تغییرات مستمر در کلیه ابعاد زندگی
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	توجه به توسعه آموزش بدون مرز
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	توجه به توسعه آموزش شهروندی
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	توجه به پیوند تحقیقات دانشگاهی با نیازهای جامعه محلی
۰	*	۰/۸	۰	۱	۹	تأکید بر گسترش و اشاعه دانش
۰	*	۰/۸	۰	۱	۹	تولید و ابداع نظریه‌های بومی
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	تسهیل فعالیت‌های داوطلبانه و خیرخواهانه
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	ترویج مدیریت اخلاق‌مدار
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	پرورش دانشجویانی فکور، نقاد و کارآمد
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	تلاش در جهت دانش‌افزایی اساتید در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه
۰۰	*	۱	۰	۰	۱۰	توجه ویژه به توسعه روش‌ها و ابزارهای نوین یاددهی-یادگیری
۰	*	۱	۰	۰	۱۰	ایجاد انگیزه برای مشارکت فعال در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه
۰/۹۶			مجموع			

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی شامل، پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه محلی، تعامل سازنده با نهادهای دولتی، غیردولتی و سمن‌ها در حوزه نیازهای اجتماعی، تلاش برای تحقق دانشگاه سبز، توجه به تسهیل آموزش برای دانشجویان با نیازهای ویژه، توجه به توسعه هویت اسلامی-ایرانی، پذیرش و تکریم اصل چند فرهنگی، توسعه آموزش تم‌محور، تربیت فراگیرانی سازگار با تغییرات مستمر در کلیه ابعاد زندگی، توجه به توسعه آموزش بدون مرز، توجه به توسعه آموزش شهروندی، توجه به پیوند تحقیقات دانشگاهی با نیازهای جامعه محلی، تأکید بر گسترش و اشاعه دانش، تولید و ابداع نظریه‌های بومی و غیره، می‌باشد.

نتایج در زمینه پاسخ گویی به نیازهای جامعه محلی با نتایج پژوهش والنسیا-آریاس و همکاران (۲۰۲۴) که به تأثیر مثبت مسئولیت اجتماعی دانشگاه بر جوامع محلی در بهبود دسترسی به آموزش و خدمات دانشگاهی برای جوامع کم‌برخوردار توجه دارد، پژوهش آل محمد (۱۴۰۴) که بر انجام پروژه در ارتباط با جامعه تأکید دارد، پژوهش حاجی عباسی و همکاران (۱۴۰۲) که بر مشارکت در اقتصاد منطقه، تقویت سرمایه فرهنگی و اجتماعی تأکید دارد، پژوهش شمیج، شارما و کادلز^۱ (۲۰۲۲) که تمرکز بر توسعه محلی تأکید دارند، پژوهش دولتی، امین بیدختی و نیستانی (۱۴۰۰) که بر مشارکت اجتماعی دانشگاه تأکید دارند و پژوهش گالوئو، مندس، مارکز و ماسکرینز^۲ (۲۰۱۹) که بر فعالیت‌های اخلاقی تأکید دارد، همخوانی دارد. در راستای تلاش برای تحقق دانشگاه سبز، نتیجه پژوهش با نتایج پژوهش کاژمیرچاک و همکاران (۲۰۲۵) و پژوهش سورینو - گونزالس و همکاران (۲۰۲۵) که بر توسعه پایدار تأکید دارند، پژوهش فرهادی‌راد؛ شاهی و بهرامی (۱۳۹۹) که بر اتخاذ سیاست‌های مدیریت سبز تأکید دارد، پژوهش کیخا و ایلی (۱۳۹۹) که بر مسئولیت زیست‌محیطی تأکید دارد، پژوهش سو، چن، تسای و سو^۳ (۲۰۱۸) که به مسائل زیست‌محیطی و توسعه پایدار محیط‌زیست توجه دارد، همخوانی دارد. در زمینه تأکید بر گسترش و اشاعه دانش با پژوهش کوندوری آپازا، ویلاوینسیو کوندوری و رینا آراوکو^۴ (۲۰۲۲) که بر انتشار و انتقال دانش از طریق تحقیق و مدیریت سازمانی پایدار تأکید دارند، همخوانی دارد. در ارتباط با توجه به توسعه آموزش شهروندی با نتایج پژوهش حاجی عباسی و همکاران (۱۴۰۲) که بر آموزش اصول شهروندی تأکید دارد، همخوانی دارد. در ارتباط با تسهیل فعالیت‌های داوطلبانه و خیرخواهانه با نتایج پژوهش آل محمد (۱۴۰۴)، پژوهش کابانزو و همکاران (۲۰۲۵) و پژوهش گالوئو و همکاران (۲۰۱۹) که بر فعالیت داوطلبانه تأکید دارد، همخوانی دارند. در زمینه توجه ویژه به توسعه روش‌ها و ابزارهای نوین یاددهی-یادگیری با پژوهش حاجی عباسی و همکاران (۱۴۰۲) که بر آموزش مسئله محور و یادگیری مشارکتی تأکید دارد، همخوانی دارد.

در تبیین این یافته می‌توان بیان داشت که گروه‌های آموزشی با طراحی پروژه‌های کاربردی برای حل مسائل و مشکلات اجتماعی، پاسخ‌گویی به نیازهای فرهنگی، برگزاری کارگاه‌های علمی و تلاش در جهت همسوسازی برنامه‌های درسی با نیازهای جامعه محلی، می‌تواند از یک مجموعه صرفاً نظریه‌پرداز، به موتور محرکه توسعه اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی منطقه تبدیل گردد. عضویت اساتید، دانشجویان، کارکنان در انجمن‌ها و سمن‌ها برای ارائه خدمات حرفه‌ای به جامعه محلی، حمایت از انجمن‌های علمی، ورزشی، فرهنگی دانشجویان، تعامل با نهادهای مدنی در راستای تخصص گروه‌ها، به معنای گذر از پارادایم‌های سنتی دانشگاهی به دانشگاه نسل چهارم می‌باشد که تمرکز اصلی آن به سه رکن تولید دانش کاربردی، تسهیم دانش فراتر از انتشار مقالات و یادگیری اجتماعی می‌باشد؛ اما در این میان نقش مؤسسات خیریه، انجمن‌های تخصصی، گروه‌های مردمی و سمن‌ها به‌عنوان پل ارتباطی بین دانشگاه و بدنه جامعه حیاتی می‌باشد. حرکت به سمت دانشکده بدون کربن، کاهش مصرف انرژی‌های فسیلی، ترویج فرهنگ استفاده از فناوری اطلاعات برای کلیه فرآیندهای آموزشی، پژوهشی و اداری جهت کاهش مصرف کاغذ، تفکیک زباله‌ها و استفاده از تجهیزات کاهنده در مصرف آب، نشان دهنده ظرفیت گروه‌های آموزشی، برای ایجاد توسعه پایدار از طریق کاهش مصرف انرژی، بازیافت و فرهنگ‌سازی می‌باشد. مدیران گروه‌های آموزشی با همکاری با مراکز توان‌بخشی، انجمن‌های حمایتی و سازمان بهزیستی برای ارائه خدمات به فراگیران با نیازهای ویژه، تأکید بر تعامل و مشارکت فراگیران با نیازهای ویژه در کلیه فرآیندهای یاددهی-یادگیری، استفاده از ظرفیت مراکز مشاوره دانشگاه جهت رفع نیازهای این گروه از دانشجویان و انعطاف‌پذیری در اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی، ظرفیت تبدیل

1. Simic, Sharma & Kadlec
2. Galvão, Mendes, Marques & Mascarenhas
3. Su, Chen, Tsai & Su
4. Condori Apaza, Villavicencio Condori & Reyna Arauco

کردن آموزش فراگیران ویژه را به یک تحول درونی شده را دارا می‌باشد. تحلیل متون دینی و ملی با استفاده از روش‌های تدریس مشارکتی، تولید محتوای چندرسانه‌ای در شبکه‌های اجتماعی توسط اساتید در مورد موضوعات ملی و مذهبی، برگزاری دوره‌های برای تقویت هویت اسلامی-ایرانی اساتید و فراگیران، معرفی مشاهیر علم و ادب ایران از طرق گوناگون، مقابله با تهاجم فرهنگی از طریق افزایش سواد رسانه‌ای و ترویج گفتمان ملی و مذهبی از ظرفیت‌های گروه‌های آموزشی جهت ترویج هویت اسلامی-ایرانی، به‌عنوان یک میراث فرهنگی، تاریخی، مذهبی و اجتماعی می‌باشد. توجه به آموزش تبعیض نژادی، قومی، طبقه اجتماعی، زبانی، جنسیتی، مذهبی، برگزاری کارگاه آموزشی جهت ارتقاء آگاهی تعاملات فرهنگی، توجه به تسهیل ارتباط بین فرهنگی از طریق توجه به زبان‌ها و گویش‌ها از قابلیت‌های مدیران گروه‌های آموزشی دانشکده‌های علوم انسانی که محور مطالعه و پژوهش آنان ارزش‌ها، اندیشه‌ها، تاریخ، فرهنگ و در یک کلام انسان می‌باشد، تطابق کامل دارد. تلفیق مشکلات جامعه محلی در تکالیف و پژوهش‌های دانشجویان، طراحی برنامه‌های درسی پروژه محور، تطبیق برنامه‌های درسی با مهارت‌های موردنیاز بازار کار جامعه محلی و نظارت بر آموزش دروس عملی و کارآموزی، به مسئولیت‌تم‌محور کردن آموزش، مدیران گروه‌های آموزشی جامعه عمل می‌پوشاند. تربیت دانشجویانی با توانایی برقراری ارتباط مؤثر با سایر افراد جامعه، تربیت فراگیرانی با توانایی حل مسئله و ارائه راهکارهای خلاقانه، پرورش فارغ‌التحصیلانی با توانایی برنامه‌ریزی و اجرای یادگیری شخصی، ایجاد عادت به یادگیری مستمر با استفاده از انگیزه‌های درونی و ایجاد تعهد در افراد برای پذیرش مسئولیت به‌روز کردن اطلاعات خود در تمام طول عمر، موتور محرکه مسئولیت‌های اجتماعی و قلب تحولات نوین گروه‌های آموزشی برای ارائه خدمات به جامعه محاط دانشگاه می‌باشد. تبادل استاد و دانشجو با دانشگاه‌های دیگر، بهره‌گیری از دوره‌های آنلاین، وبینارها، کلاس‌های مجازی، هوش مصنوعی، واقعیت‌های مجازی و واقعیت‌های افزوده در طی فرآیند یاددهی-یادگیری، برگزاری دوره‌های مبتنی بر موبایل به زبان‌های مختلف، انجام پژوهش مشترک با دانشگاه‌های دیگر، ترجمه کتاب‌ها و مقاله از زبان‌های دیگر، ارائه محتوای به زبان‌های روز دنیا با توجه به تفاوت‌های فرهنگی آن‌ها و تسهیل آموزش برای افراد غیر دانشجو جامعه محلی، سبب ایجاد یک پارادایم جدید آموزش عالی شده که باعث شکستن مرزهای فکری، جغرافیای و رشته‌ای شده است. گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی دارای ظرفیت‌های مانند، باز تعریف مفاهیم بنیادین، توسعه مهارت تفکر انتقادی، تقویت مهارت دیالوگ، ایجاد نگاه بین‌رشته‌ای به مسائل، پرورش فارغ‌التحصیلانی مسئولیت‌پذیر اجتماعی و متعهد به قوانین اجتماعی، تربیت دانشجویانی با توانایی تجزیه و تحلیل مسائل اجتماعی و آوردن مفاهیم شهروندی مانند مشارکت اجتماعی، حقوق و مسئولیت‌ها در برنامه‌های درسی، می‌باشد. از آنجایی که مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه زمانی محقق می‌شود که این ظرفیت‌ها به برنامه عملیاتی مبدل گردند، لذا شایسته است مدیران آموزش عالی بستر شکوفایی این ظرفیت‌ها را فراهم نمایند. از دیگر ظرفیت‌های گروه‌های آموزشی در جهت ارائه خدمات حرفه‌ای به جامعه می‌توان به سرچشمه گرفتن پژوهش‌ها از نیازهای واقعی جامعه، تأکید بر انجام پژوهش‌های کاربردی برای حل مسائل واقعی جامعه، استفاده از نتایج پژوهش‌ها برای تعریف پروژه‌های اجرایی، استفاده از نتایج تحقیقات برای حل آلام جامعه و اولویت دادن به انجام پایان‌نامه‌ها و رساله‌های زمینه محور، اشاره نمود. ایجاد یک منوی در سایت دانشکده برای انتشار کارهای مربوط به رابطه جامعه و دانشگاه، برگزاری همایش‌ها و کارگاه‌های بین‌رشته‌ای، میان‌رشته‌ای به صورت حضوری و مجازی در سطح ملی و بین‌المللی، عضویت در شبکه‌های دانشگاهی در سطح ملی و بین‌المللی، مستندسازی و انتشار بهترین و خلاق‌ترین روش‌های تغییر و تحول مثبت در جامعه پیرامون دانشگاه، ایجاد شبکه‌های گسترش و اشاعه مسئولیت اجتماعی در سطح محلی و فراهم آوردن امکان دسترسی به کتابخانه‌های دانشگاه برای افراد جامعه محلی، از قابلیت‌های گروه‌های آموزشی در راستای اشاعه دانش، به‌عنوان یک مؤلفه دانشگاه نسل چهارم می‌باشد. ابداع نظریه‌های بومی در گروه‌های آموزشی که دارای ظرفیت‌های مانند، شناسایی توانایی‌های منحصربه‌فرد سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی جامعه برای تولید نظریه بومی، آزادی انجام پژوهش برای تولید نظریه‌های در چارچوب معیارها، استفاده از گفتمان

بومی برای بیان اندیشه‌های نو و فعال کردن کرسی‌های آزاداندیشی با موضوعات موردنیاز جامعه محلی، نه یک انتخاب بلکه بخشی از وظایف اصلی دانشگاه نسل چهارم می‌باشد. تشویق اساتید و دانشجویان به شرکت در فعالیت‌های داوطلبانه و خیریه‌ای جامعه محلی پیرامون دانشگاه، حمایت از فعالیت‌های داوطلبانه و نوآورانه برای حل مشکلات جامعه محلی، ارائه خدمت به جامعه محلی در هنگام بروز بلاهای طبیعی و بحران‌ها مانند جنگ، سیل و غیره و انجام فعالیت‌های داوطلبانه برای ارائه خدمت به جامعه محلی به‌عنوان پروژه‌های درسی، از اقدامات گروه‌های آموزشی در جهت انجام مأموریت سوم دانشگاه می‌باشد. تأکید بر رویکرد رهبری ارزش‌آفرین در مدیریت، داشتن رفتار اخلاقی در طی فرآیندهای آموزشی و اداری، بهره‌گیری از رویکرد مشارکتی در تصمیم‌گیری‌های گروه، توجه به رفتار منصفانه با ارباب رجوع، احترام به تنوع فرهنگی و جلوگیری از انواع تبعیض در محیط‌های آموزشی و اداری، تکریم و رعایت حقوق اساتید، دانشجویان و کارکنان و تأکید بر رعایت عدالت آموزشی به‌عنوان هسته اصلی تصمیم‌گیری‌ها، از ظرفیت‌های مدیران گروه‌های آموزشی در جهت ترویج مدیریت اخلاق‌مدار به‌عنوان یکی از مؤلفه دانشگاه نسل چهارم می‌باشد. از دیگر ظرفیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی جهت تربیت دانشجویانی کارآمد به‌عنوان یکی از اجزای دانشگاه بوم‌شناختی می‌توان به تربیت فراگیرانی متعهد به حقیقت، صلح، مردم‌سالاری، محیط‌زیست و مجهز به تفکر انتقادی بر اساس مبانی اسلامی، پرورش فارغ‌التحصیلانی با توانایی کار در محیط‌های فراشته‌ای با مدیریت متعارض، تربیت فراگیرانی نودوست، فکور و خلاق و پرورش دانش‌آموختگانی با توانایی طراحی، اجرا و ارزشیابی راه حل‌های مبتکرانه برای مسائل و مشکلات جامعه، اشاره کرد. برگزاری کلاس‌های برخط برای اساتید با استفاده از توانمندی استادان داخلی و خارجی در رابطه با ارائه خدمات اجتماعی به دانشگاه و فراهم آوردن منابع آموزشی بومی در حوزه مسئولیت اجتماعی برای مطالعه، صرفاً یک فعالیت توسعه حرفه‌ای اساتید در سطح دانشکده‌ها نیستند، بلکه یکی از راهبردهای گروه‌های آموزشی در جهت ارتقاء کیفیت آموزش و پژوهش و افزایش اعتبار دانشکده‌های علوم انسانی به‌عنوان نهادی پاسخ‌گو به جامعه می‌باشند. فراهم آوردن فرصت‌های یادگیری شبیه‌سازی شده، استفاده از رویکرد یادگیری معکوس در کلاس‌ها، استفاده از واقعیت مجازی، هوش مصنوعی و شبیه‌سازی‌ها در فرآیند یاددهی-یادگیری، بهره‌گیری از روش‌های حل مسئله، بدیهه‌پردازی، تیج‌پک، پروژه، کاوشگری علمی و اجتماعی، کاوشگری به شیوه محاکم قضایی در طی فرایند یاددهی-یادگیری و استفاده از راهبردهای مشارکتی در تدریس، علاوه بر اینکه ظرفیت و قابلیت، برای تحقق رسالت دانشگاه نسل چهارم هستند، کیفیت آموزش را نیز ارتقاء داد و فراگیرانی خلاق و پاسخ‌گو در برابر مسائل و مشکلات جامعه پرورش می‌دهند. از دیگر ظرفیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی، جهت ایجاد انگیزه برای مشارکت در حوزه مسئولیت اجتماعی دانشگاه، به‌عنوان یکی از اجزای دانشگاه بوم‌شناختی می‌توان به در نظر گرفتن فعالیت‌های اجتماعی به‌عنوان معیار برای ارتقاء اساتید، اعطای جایزه به بهترین طرح‌ها در ارتباط با جامعه محلی، تأکید متوازن به آموزش، پژوهش و خدمات اجتماعی به‌عنوان معیار ارتقاء اساتید، لحاظ کردن فعالیت‌های اجتماعی به‌عنوان مکمل آموزش و پژوهش در ارتقاء اساتید، اشاره نمود. با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاد‌های زیر ارائه می‌شود:

پیشنهاد‌های کاربردی

- برگزاری کارگاه‌های آموزشی گوناگون در حوزه‌های موردنیاز جامعه محلی؛
- تشکیل انجمن‌های دانشجویی سبز برای ارتقاء آگاهی عمومی در حوزه دانشگاه سبز؛
- همکاری با سمن‌ها و نهادهای حمایتی برای ارائه خدمات تخصصی به فراگیران با نیازهای ویژه؛
- تولید محتوای چندرسانه‌ای برای کمک به پیشرفت تحصیلی دانشجویان با نیازهای ویژه؛
- همکاری با سمن‌ها، مراکز فرهنگی، صنعت، نهادهای دولتی و غیر دولتی، برای شناسایی نیازهای یادگیری جامعه و پاسخ‌گویی به آن‌ها از طریق آموزش و پژوهش‌های علمی بین‌رشته‌ای؛

- همکاری با مراکز فرهنگی محلی، ملی و بین‌المللی جهت برگزاری رویدادهای فرهنگی؛
 - تعریف پروژه‌های یادگیری‌محور برای پاسخ‌گویی به نیازهای جامعه محلی؛
 - انتشار نشریه علمی با موضوع اختصاصی علوم انسانی و مسئولیت اجتماعی؛
 - ارائه خدمات مشاوره‌ای گوناگون به جامعه محلی با استفاده از توان تخصصی اساتید؛
 - ایجاد یک پلتفرم برای ثبت مسائل جامعه و حل این مسائل با استفاده از ظرفیت‌های پژوهشی گروه‌های آموزشی؛
 - الزامی کردن انجام پروژه‌های میدانی با عنوان مسئولیت اجتماعی برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی؛
 - ادغام مفاهیم و مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی در برنامه‌های درسی؛
 - کمک به جامعه در هنگام مسائلی مانند جنگ، سیل، زلزله و بیماری‌های واگیر؛
 - استفاده از روش‌های تدریس مانند پروژه، حل مسئله، کاوشگری علمی و اجتماعی برای تحلیل چالش‌های مانند فقر، بی‌عدالتی، محیط‌زیست و غیره و ارائه راه حل برای رفع آن‌ها؛
 - دانش‌افزایی اساتید در حوزه‌های فناوری‌های دیجیتال مانند شبیه‌سازها، گیم‌ها، یادگیری معکوس، هوش مصنوعی، ابزارهای دیجیتال ارزیابی و غیره برای آموزش مسئولیت‌پذیری اجتماعی؛
 - توسعه ارزشیابی و بازخورد مستمر با استفاده از هوش مصنوعی در کلاس‌های درس برای جلوگیری از هر نو سوگیری؛
 - تقویت ارتباط دانشگاه و جامعه از طریق پلتفرم‌های مشارکتی مبتنی بر هوش مصنوعی؛
 - شفاف‌سازی و تمرکززدایی فرآیندهای داخلی دانشکده‌ها؛
 - لحاظ کردن مشارکت در پروژه‌های اجتماعی به عنوان معیار برای ارتقاء اساتید و ارزشیابی گروه‌های آموزشی؛
 - تشکیل کمیته‌های بین‌رشته‌ای با حضور تمام مدیران گروه‌های آموزشی جهت تدوین پروژه‌های مشترک مسئولیت‌پذیری اجتماعی.
- پیشنهادهای پژوهشی
- پیشنهاد می‌شود پژوهشی‌های در زمینه ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی به تفکیک رشته‌ها صورت گیرد؛
 - پیشنهاد می‌شود پژوهشی برای، ارائه چارچوب ارزیابی ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی، صورت گیرد؛
 - انجام مطالعات موردی طولی برای توصیف شیوه‌های مدیریت روزانه دانشگاه‌ها در سطوح مدیریتی، آموزشی و پژوهشی برای مشخص کردن تأثیر سیاست‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی بر فعالیت‌های روزانه؛
 - توصیه می‌شود که پژوهشی در رابطه با تلفیق سیاست‌های دانشگاه مسئولیت‌پذیر اجتماعی در آموزش عالی انجام گیرد.

تشکر و قدردانی

پژوهش حاضر، مستخرج از طرح پژوهشی با عنوان "واکاوی ظرفیت و قابلیت‌های بالقوه گروه‌های آموزشی دانشکده علوم انسانی در زمینه مسئولیت‌پذیری اجتماعی" که با حمایت مالی مطالعات فرهنگی و اجتماعی و تمدنی انجام گردیده است، از مدیر پژوهشگاه و کلیه کارکنانی که در انجام این پژوهش همکاری داشته‌اند، سپاسگزارم.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ گونه تعارض منافی در رابطه با نتایج پژوهش ندارند.

Isa. Zamaniyan

<http://orcid.org/0009-0008-0066-5658>

Mohammadreza. Yousefzadeh Choosari

<http://orcid.org/0000-0002-1667-1859>

Mohamad Reza Kolahi

<http://orcid.org/0000-0002-5713-737X>

Resources

Abrahão, V., Vaquero-Diego, M., & Móstoies, R. C. (2024). University social responsibility: The role of teachers. *Journal of Innovation & Knowledge*, 9(1), 100464.

Aghajari, R., Kazemi, A., Mahouzi, R., & Kolahi, M., R. (2023). Analyzing the Forms of University Social Responsibility and Going Beyond Them. *Iranian Cultural Research*. 16(3): 59-91 [in Persian]. doi: 10.22035/jicr.2023.3221.3513.

Allami, f., Khorasani, A., Kamali, H., Shiroodi, A. (2019). Analysis of the performance of human resources management in identifying and meeting the professional development needs of faculty members (Case study: Shahid Beheshti University). *Training & Development of Human Resources*. 6 (22): 66-92. [in Persian].

Al-Mohammad, S. (2025). Comparative analysis of the experiences of culture building in two Beijing universities in the field of students' social responsibility. *Social Business*. 2(2): 329-313. [in Persian]. doi: 10.22059/jsbu.2025.394478

Arbieto Mamani, O., Mendoza Vargas, M. G., Pozo Enciso, R. S., Puga Peña, P. F., Villafuerte Palomino, T., & Alvarez Chavez, W. (2025). University social responsibility (USR) in the context of Peruvian society: A systematic review. *F1000Research*, 12, 1170. 10.12688/f1000research.138153.2

Asgari, A., Khorsandi Talaskuh, A., & Ghiyasi Nodoushan, S. (2023). Academic innovation district: An approach to the anchor role of university in innovation development. Tehran: Institute for Social, Cultural and Civil Studies Research [in Persian].

Bakhti, A., Konjkav Monfared., & Ahmadi Zahrani, M. (2023). The effect of university social responsibility on student retention with regard to the role of brand congruence. *Maritime Education*. 1(10): 19-1. [in Persian].

Bal, S., Güngör, S. A., & Sakızci, E. A. (2024). A new communication form of higher education: University social responsibility and its visibility on web sites. *Library Progress International*, 44(3), 1423-1435.

Bosquez-Aguilar, P.D. (2022). International initiatives of university social responsibility and situation of Panamanian public universities. *Orbis Cognita Scientific Journal*. 6(1), 93-110. 0000-0001-5804-1583

Cabanzo, C., Cala Vitery, F., & Fonseca, I. (2025). University Social Responsibility: Perspectives From Discourses, Policies, and Management. *SAGE Open*, 15(3), 21582440251339472.

Condori Apaza, M., Villavicencio Condori, A. C., & Reyna Arauco, G. A. (2022). Responsabilidad social universitaria: Percepción de docentes y autoridades de universidades públicas peruanas. *Revista De Ciencias Sociales*, 28, 314-328. 28073815022

Dolati, S. Ali., Amin Bidakhti, A. A., & Neistani, M. R. (2021). Analysis of the University's Social Participation in Society; Emphasizing the Expectations of the Local Community. *Applied Sociology*. 32(1): 59-82 [in Persian]. 10.22108/jas.2020.121141.1858

Farhadirad, H., Parsa, A., Shahi, S., & Bahrami, M. (2019). Identifying and analyzing the social responsibilities of universities. *Marine Science Education*. 7(2): 33-45 [in Persian].

Farnell, T., Veideman, A., & Westerheijden, D. (2020). Assessing the Feasibility of Developing a Framework for Community Engagement in European Higher Education. Zagreb: Institute for the Development of Education.

Galvão, A., Mendes, L., Marques, C., & Mascarenhas, C. (2019). Factors influencing students' corporate social responsibility orientation in higher education. *Journal of cleaner production*, 215, 290-304.

- Giuffré, L., & Ratto, S. E. (2014). A new paradigm in higher education: University Social Responsibility (USR). *Journal of Education*. 3(1), 231-238.
- Godonoga, A., & Sporn, B. (2023). The conceptualisation of socially responsible universities in higher education research: a systematic literature review. *Studies in Higher Education*, 48(3), 445-459. <https://doi.org/10.1080/03075079.2022.2145462>
- Godonoga, Ana, & Cláudia S. Sarrico (2019) "Civic and Social Engagement of Higher Education." In *Oxford Bibliographies in Education*, edited by Susan Faircloth. New York: Oxford University Press.
- Gomez, L. M., Naveira, Y. A., & Bernabel, A. P. (2018). Implementing university social responsibility in the Caribbean: perspectives of internal stakeholders. *Digital Journal of Research in University Teaching*. 101-120. DOI:10.19083/ridu.12.714
- Haji Abbasi, H., Ghadimi, A., & Sheikh Rezaei, H. (2023). A conceptual framework for identifying and evaluating the main components of university social responsibility using the meta-synthesis method. *Science and Technology Policy*. 13(2): 41-22. 6 [in Persian]. doi: 10.22034/rahyaft.2024.11440.1442
- Hajizadeh, E., Asghari, M. (2011). *Methods and Statistical Analysis with a View to Research Methodology in Biological and Health Sciences*. Tehran: Jihad-Daneshghi Publishing Organization [in Persian].
- Kaykha, A., & Abili, K. (2020). Study of social responsibility of educational groups, case study: Department of Educational Management and Planning, University of Tehran. *Higher Education*, 12(1). 113-138 [in Persian].
- Kaźmierczak, M., Jastrzębska, E., & Khovrak, I. (2025). University Social Responsibility in Poland: The Review of Codes of Ethics, USR Strategies, and Reports. *Engineering Management in Production and Services*, 17(1), 66–79. <https://doi.org/10.2478/emj-2025-0006>
- Lukovics, M., & Zuti, B. (2017). New functions of universities in century XXI towards "fourth generation" universities. *Higher Education and Management*. 13 (2): 9-24.
- Safaei Movahed, S. (2024). *Qualitative Research: Theoretical Foundations, Strategies, Traditions*. Tehran: Alam Ostad [in Persian].
- Safari Farfa, R., Abolghasemi, M., Farastkhah, M., & Noe-Ibrahim, A. (2021). Designing a ranking model for educational groups. *Culture Strategy*. 14(53):81-11[in Persian].
- Salimi, L., & Kabiri-Nasab, H. (2022). Analyzing the components of social responsibility in Iranian higher education. *New Idea in Education*. 5(2): 45-55. [in Persian].
- Severino-González, P., Acuña-Moraga, O., Miranda-Navarro, L., Zurita-Uteau, A., Silva-Navarro, C., Dote-Pardo, J., ... & Romero-Argueta, J. (2025). University social responsibility and sustainable development goals: Challenges and opportunities from the perspective of students from a catholic university. *Interciencia*, 50(1), 47-54.
- Sharma, D., & Sharma, R. (2019). A review literature on university social responsibility initiatives in the global context. *Journal of Emerging Technologies and Innovative Research*. 6(6), 27-35.
- Sheikhi L, Hoveida R & Moghtadaie L. (2025). A Framework for the Fifth-Generation University: Modeling Open Innovation Skills. *Iranian Higher Education*. 17 (3): 86-109 [in Persian].
- Sheikhzadeh, M., & Bani-Assad, R. (2019). Content Analysis of Concepts, Approaches and Applications. Tehran: Logos [in Persian].
- Simic, M. L., Sharma, E., & Kadlec, Ž. (2022). Students' Perceptions and Attitudes toward University Social Responsibility: Comparison between India and Croatia. *Sustainability*. 14(21), 1-14.
- Su, Y. O., Chen, K. F., Tsai, Y. P., & Su, H. I. (2018). How universities can work together with local communities to create a green, sustainable future. In *E3S Web of Conferences* (Vol. 48, p. 06001). EDP Sciences.
- Supreme Council of the Cultural Revolution. (2019). *Regulations for the Management of Universities and Institutions of Higher Education, Research and Technology* [in Persian].
- Valencia-Arias, A., Rodríguez-Correa, P. A., Marín-Carmona, A., Zuleta-Orrego, J. I., Palacios-Moya, L., Pérez Baquedano, C. A., & Gallegos, A. (2024). University social responsibility strategy: a case study. *Cogent Education*, 11(1), 2332854.
- Yamani Douzi Sorkhabi, M. (2024). Opportunities and obstacles of scientific progress in Iran's higher education. *Iranian Higher Education*. 16 (1): 1-21 [in Persian].

Zamandi, A. A., Hassani, M., & Ghalavand, H. (2022). Interpretive-structural modeling of university social responsibility components with the aim of promoting social capital (case study: Shahid Beheshti University). *Social Capital Management*. 9(4): 461-491[in Persian]. doi: 10.22059/jscm.2022.348384.2341

Zamanian, I. (2023). Designing a curriculum model to fulfill the mission of the fourth-generation university with an emphasis on humanities (unpublished doctoral dissertation). Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamadan, Iran [in Persian].

Zamanian, I., Yousefzadeh Choosari, M., & Khakbaz, A. (2023). Socially Responsible University with Emphasis on Humanities in the Comprehensive Scientific Map of the Country. *Research and Planning in Higher Education*. 29(3), 15-36 [in Persian]. 10.61838/irphe.29.3.2

Zolfaqarzadeh, M. M., & Cham Asemani, M. (2024). Policymaking of Social Responsibility of Comparative Research University. Tehran: Research Institute for Cultural, Social and Civilizational Studies [in Persian].